

Sygn. akt I CSK 438/07

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Maria Grzelka (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa Huty C.(...) S.A. z siedzibą w T.
przeciwko K. S., Z. K. i M. K.-K. S.
o ochronę dóbr osobistych,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 12 marca 2008 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 13 kwietnia 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 2 (drugim) i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem oddalił apelację powodowej Huty S.(...) Spółki Akcyjnej w T. od wyroku Sądu Okręgowego w W. oddalającego powództwo o ochronę dóbr osobistych przeciwko pozwanym K. S., M. K.-K. S. i Z. K. Podzielił pogląd Sądu pierwszej instancji, że pozwani nie byli legitymowani biernie w rozpoznawanej

sprawie ponieważ zarzucając, że powódka w postępowaniu administracyjnym posłużyła się podrobionym dokumentem działali jako członkowie zarządu Spółki Akcyjnej Przemysł S.(...) w Polsce, z którą od wielu lat powódka jest w sporze, a ponadto działali w granicach kompetencji w/w organu i zgodnie z interesem reprezentowanej Spółki. W tej sytuacji, zgodnie z art. 38 k.c. ich działania należy uważać za działania Spółki Akcyjnej Przemysł S.(...) w Polsce w związku z czym skutki procesowe kwestionowania autentyczności dokumentu przedstawianego przez powódkę obciążać by mogły Spółkę jako osobę prawną a nie osoby fizyczne tworzące jej zarząd. W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła powyższemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego – art. 24 k.c. i art. 483 § 2 k.s.h. w zw. z art. 368 i 372 k.s.h przez przyjęcie, że z samego faktu działania pozwanych w charakterze członków zarządu Spółki Przemysł S.(...) w Polsce wynika, iż nie mogło dojść do naruszenia dóbr osobistych powódki przez pozwanych osobiście oraz, że ich działanie mieściło się w zakresie kompetencji reprezentowanej przez nich Spółki, a ponadto – że pozwani dołożyli należytej staranności działając w imieniu i na rachunek Spółki Przemysł S.(...) w Polsce. Skarżąca zarzuciła też naruszenie przepisów postępowania – art. 382 § 2 k.p.c. przez brak w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ustaleń w zakresie naruszenia dóbr osobistych i legalności działania pozwanych. Wnosiła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w W. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ostatnim fragmencie uzasadnionego zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego stwierdził, że skoro powództwo zostało oddalone ze względu na brak legitymacji biernej pozwanych to brak było podstawy do czynienia ustaleń faktycznych, czy dobra osobiste powódki zostały naruszone. Powyższe stwierdzenie pozostaje w sprzeczności z innym stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, który rozważał wszakże kto w rozpoznawanej sprawie powinien być pozwany, a to - podobnie jak cały „mechanizm” odpowiedzialności na podstawie art. 24 k.c. wymagało najpierw przesądzenia, że do naruszenia dobra w ogóle doszło. Gdyby bowiem okazało się, że żadne dobro osobiste powódki nie doznało naruszenia to oczywiście zbędne byłoby czynienie jakichkolwiek ustaleń w kwestii osoby sprawcy, oraz bezprawności jego zachowania. Wypada przypomnieć, że odpowiedzialność z art. 24 k.c. dotyczy nie samego faktu naruszenia cudzego dobra osobistego lecz tylko takiego naruszenia które jest bezprawne, jednakże warunkiem sine

qua non rozważań w kwestii odpowiedzialności z art. 24 k.c. jest ustalenie, że istnieje określone dobro osobiste podlegające ochronie, które zostało naruszone.

Z w/w fragmentu uzasadnienia na tle całego wyroku zdaje się wynikać, że Sąd Apelacyjny miał na myśli prawidłowość uchylenia się Sądu pierwszej instancji od wyjaśniania kwestii bezprawności zachowania się sprawcy nie zaś uchylenia się od zbadania, czy do naruszenia dóbr osobistych powódki doszło. Takie stanowisko byłoby trafne gdy się zważy, że o bezprawności (a ściślej – o braku bezprawności) można mówić zawsze tylko w odniesieniu do konkretnych okoliczności, wśród których osoba sprawcy ma znaczenie istotne; w razie przyjęcia, że wskazana przez powoda osoba nie jest sprawcą naruszenia dobra osobistego nie ma podstaw do rozważań w kwestii bezprawności. Jednakże wobec tego, iż Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku wyraźnie nie stwierdził, że doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda, nie sposób odmówić trafności zarzutowi skargi kasacyjnej, że zaskarżony wyrok nie odnosi się do podstawowej przesłanki przewidzianej w art. 24 k.c., którą jest fakt dokonania naruszenia cudzego dobra osobistego i jakiego. W takim zakresie natomiast w jakim skarżąca wskazuje na niezajęcie przez Sąd Apelacyjny stanowiska odnośnie do bezprawności zachowania się sprawcy przedmiotowego naruszenia zarzuty skargi kasacyjnej były bezprzedmiotowe; tą kwestią Sąd Apelacyjny nie mógł się zajmować, skoro uznał, że osoby wskazane przez powódkę nie były sprawcami.

Zasadny był zarzut, że działanie pozwanych w charakterze członków organu osoby prawnej nie przesądzało w niniejszej sprawie o braku osobistej odpowiedzialności pozwanych. Wprawdzie trzeba się zgodzić, że Spółka Przemysł S.(...) w Polsce jako strona postępowania administracyjnego była uprawniona do podnoszenia w tym postępowaniu wszelkich zarzutów służących obronie jej interesu oraz, że co do zasady temu celowi służyć miały działania pozwanych jako członków zarządu Spółki, ale bez wyjaśnienia w czym konkretnie wyrażał się interes w/w Spółki i jakie argumenty wyczerpywały rzeczywistą potrzebę posługiwania się określonymi sformułowaniami nie można jednoznacznie ocenić, czy pisemne wypowiedzi pozwanych należy uznać za działania Spółki Przemysł S.(...) w Polsce czy też za osobiste działania pozwanych osób fizycznych. Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku prawidłowo przyjął, że skutki działań osób fizycznych tworzących organ osoby prawnej nie dotyczą tych osób lecz osoby prawnej jeśli podejmowane są w granicach działalności osoby prawnej i w ramach kompetencji danego organu. Można dodać, że ze skutkiem dla osoby prawnej mogą być podejmowane przez członków organu również działania skutkujące odpowiedzialnością

osoby prawnej na podstawie art. 24 k.c. Sąd Apelacyjny nie uwzględnił jednak, że zważywszy na swoistość sfery, wyrażającą się stosunkiem emocjonalnym, jaki patronuje uregulowaniu w art. 24 k.c., granice działalności określonej osoby prawnej oraz kompetencje osób fizycznych wchodzących w skład jej organu w konkretnych okolicznościach muszą być oceniane przez pryzmat rzeczywistego interesu osoby prawnej, zasadniczo nie wymagającego powoływania się na prawną lub moralną ocenę obiektywnych zdarzeń i w kontekście wynikającej z tego rzeczywistej potrzeby określonego zachowania się (wypowiadania) ze strony osób fizycznych tworzących organ osoby prawnej. Jeśli zachowania te w swojej treści lub formie nie służą materialnoprawnemu interesowi osoby prawnej, a naruszają cudze dobra osobiste nie mogą być poczytane za działania osoby prawnej (por. wyrok SN z dnia 19 grudnia 2002 r. II CKN 167/01 – nie publ., wyrok SN z dnia 27 października 2004 r. IV CK 135/04 – nie publ.).

W rozpoznawanej sprawie było bezsporne, że decyzją z dnia 16 kwietnia 1997 r. Minister Gospodarki stwierdził nieważność orzeczenia nr 18 Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 15 października 1949 r. o przyjęciu przez Państwo przedsiębiorstwa Huta C.(...) w T. i decyzję tę utrzymał następnie w mocy decyzja z dnia 9 czerwca 1998 r. Minister Gospodarki stwierdził, że w/w orzeczenie nr 18 zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa, gdyż postępowanie o przyjęcie przedsiębiorstwa wszczęto na podstawie wniosku Starosty Powiatowego w G. z dnia 30 października 1948 r., a więc po terminie ustawowym, który upłynął z dniem 31 marca 1947 r. Wcześniej, Minister Przemysłu i Handlu decyzją z dnia 12 lipca 1995 r. odmówił stwierdzenia nieważności orzeczenia nr 18 z dnia 15 października 1949 r. uznając, że przy przejmowaniu przedsiębiorstwa Huta C.(...) w T. nie naruszono prawa ponieważ postępowanie w sprawie przejęcia wszczęto przed datą 31 marca 1947 r., na co wskazywał wniosek Starosty Powiatu w G. z dnia 7 grudnia 1946 r., którego wprowadzenie nie było w aktach, ale na istnienie którego wskazywało pismo Starosty z dnia 30 października 1948 r. oraz postanowienie Zespołu Odwoławczego Głównej Komisji do spraw upaństwowienia przedsiębiorstw z dnia 27 kwietnia 1949 r. Wymieniona decyzja odmawiająca stwierdzenia nieważności orzeczenia nr 18 została uchylona przez Naczelny Sąd Administracyjny, następnie zaś doszło do stwierdzenia nieważności tego orzeczenia. W 2003 roku Huta C.(...) SA w T. wystąpiła o stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 9 czerwca 1998 r. i utrzymanej nią w mocy decyzji z dnia 16 kwietnia 1997 r. jako wydanej przy niepełnym materiale dowodowym, w tym, w szczególności bez odszukania pisma

Starosty X. z dnia 7 grudnia 1946 r. Wnioskująca Huta powołała się na to pismo stwierdzając, że odnalazła je w Archiwum i że wynika z niego, iż postępowanie nacjonalizacyjne zostało wszczęte we właściwym czasie, tj. przed 31 marca 1947 r. co sprawia, że nie było podstawy do stwierdzenia nieważności orzeczenia nacjonalizacyjnego. Do wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji dotyczących nieważności orzeczenia nr 18 z dnia 15 października 1949 r. powódka załączyła poświadczoną notarialnie kopię uzyskanej z Archiwum Państwowego kserokopii Kwestionariusza Kontrolnego Wojewódzkiej Komisji do Spraw Upaństwowienia Przedsiębiorstw dla Woj. W. stanowiącego załącznik do pisma Starostwa Powiatowego w G. z dnia 7 grudnia 1946 r.

Na kopii tej nie był widoczny, uczyniony pismem ręcznym, zapis, który według twierdzenia pozwanych miał brzmienie: „Na podstawie opinii L.dz. ... (nieczytelne) z dnia 10.12.1946 r. Dyrektor Przemysłu Miejscowego w P. zakład ten (Huta S.(...)) nie podlega przejęciu na własność Państwa w myśl ustawy z dn. 3.1.46 r.”

Sąd Apelacyjny w zaskarżonym orzeczeniu nie odniósł się do w/w faktów pod kątem rozważenia, czy i jakie znaczenie dla sytuacji procesowej i materialnoprawnej Spółki Przemysł S.(...) w Polsce w postępowaniu administracyjnym wszczętym przez powódkę w 2003 roku mogło mieć powołanie się na dokument, którego brak w poprzednim postępowaniu przesądził o stwierdzeniu nieważności orzeczenia o nacjonalizacji, a którego treść w wersji przedstawionej przez powódkę nie zawierała przedmiotowego odręcznego zapisu. W szczególności, Sąd Apelacyjny nie rozważył, czy istotna była sama okoliczność, że odnalazł się dokument mogący zaświadczać o innej dacie wniosku Starosty X. co do przejęcia przez Państwo przedsiębiorstwa Huty, czy też istotna była treść przedmiotowego zapisku na tym dokumencie i czy w związku z tym uzasadnione było, z punktu widzenia obrony Spółki Przemysł S.(...) w Polsce przed żądaniem powódki, formułowanie zarzutu posługiwania się sfałszowanym dokumentem w części dotyczącej zapisku odręcznego, czy też wysuwanie powyższego zarzutu wykraczało poza rzeczywistą potrzebę zajęcia stanowiska przez Spółkę i w konsekwencji – bez skutku w postaci uznania działania pozwanych osób fizycznych jako działania osoby prawnej. Nie bez znaczenia mogłaby być jednak okoliczność, że niezależnie od skuteczności zarzutu posługiwania się podrobionym dokumentem zarzut ten nie pozostawał w zupełnym oderwaniu od problematyki będącej przedmiotem postępowania administracyjnego wszczętego w 2003 roku.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).